

הרב משה צבי נריה זצ"ל

שביעית ממלכתית¹

מצוות שמיטה ויובל הן מצוות שאי אפשר להגשים אותן בלא אמצעים ממלכתיים.

ביובל נאמר בפירוש: "יובל היא"² – לכל יושביה, בשעה שכל יושביה עליה, רק אז אפשר לעשות מהפכה כל כך גדולה של החזרת קרקעות לבעליהם. לפני ארבעים ותשע שנים קנה סבא פרדס או כרם, ועכשיו הנכד צריך להחזיר את הכול. זה ממש הופך את סדרי המדינה. אומרים חז"ל שרק כאשר 'כל יושביה עליה נוהג יובל', ובאין כל יושביה עליה לא נוהג היובל.

שמיטה זקוקה לתכנון ממלכתי. ביצוע שמיטה חקלאית בד בבד עם שנת השתלמות תורנית, מתאפשר רק על ידי תכנון ממלכתי. אפשר לרכז כמה שנים לפני שנת השמיטה תקציבי פיתוח, תוכניות בנייה, סלילת כבישים סכרים ועוד, כך שבשנת השמיטה עובדי החקלאות יוכלו להיקלט בעבודה אחרת. לקראת שנת השמיטה צריך להרחיב את פיתוח התעשייה, וכך ייפתרו הבעיות הכלכליות.

ר' צבי הירש קלישר זצ"ל מטעים נימוק נוסף לשמיטה חוץ מלימוד תורה. לקראת שנת השמיטה ובשמיטה יקדישו מחשבה ותכנון לתעשייה, ויקדמו אותם. חכם עדיף מנביא; ר' צבי הירש קלישר זצ"ל בחזונו הורה דרך: יועבר הדגש מן העבודה החקלאית אל התעשייה.

השביעית לא הייתה שנת הפקר ליבול השדות במובן המונו. לא רק ההיגיון הפשוט אומר כי בוודאי הייתה צורה מעשית מתוכננת לשנת השמיטה, אלא יש לנו גם מקור ברור ומוסמך המעיד על כך. הרי לפנינו התוספתא³ המספרת

1. נדפס בדבר השמיטה, מכון התורה והארץ, תשס"א.

2. ויקרא כה י: "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא תהיה לכם".

3. שביעית פ"ז ה"ח.

על ארגון האספקה וחלוקתה: "הגיע זמן תאנים, שלוחי בית-דין שוכרין פועלין ואורין אותה ועושיין אותן דבילה, וכונסין אותן בחביות, ומכניסין אותן לאוצר שבעיר. הגיע זמן ענבים, שלוחי בית-דין שוכרין פועלין ובוצרין אותן ודורכין אותן בגת... הגיע זמן זיתים... ומוסקין אותן ועוטנין אותן בבית הבד... ומכניסין לאוצר שבעיר".

ובכן לא רכוש נטוש שרובו נשאר בשדות או נרקב על העצים. לא איבוד יבול יקר ללא כל תועלת. אלא עבודה ציבורית מאורגנת על ידי הרשות המוסמכת, ומחסנים מרכזיים המחלקים אחר כך את היבול בחלוקה צודקת, לעניים ולעשירים כמכסת הנפשות – "ומחלק מהן ערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו".⁴

השביעית מצריכה, כאמור, תכנון מוקדם והסדר ממלכתי. ובצדק כותב הרב גדליה אונא ז"ל "לא מקרה הוא ששביעית בזמן הזה היא מדרבנן, מטעם ש'אין כל יושביה עליה'⁵ – רק בהיקף ארצי יכולה השמיטה להתקיים בשלמותה".⁶

דווקא המדינה המודרנית המתערבת יותר ויותר בחיי הכלכלה, ואזרחיה מקבלים יותר ויותר את מרותה, היא בעלת כושר ביצוע של תורת השמיטה יותר מאשר המדינה הקדומה, שכל אזרח בה היה עצמאי, וחיי המשק והכלכלה היו רחוקים מתכנון כלכלי. ככל שייערך תכנון מקיף יותר יקל לבצע את שמירת השמיטה.

אילו זכינו, היתה המדינה חותרת לקראת קיומה של המצווה הזאת, בכוח הכלים הממלכתיים. עכשיו שלא זכינו יבורכו כל אלה העושים ומעשים "שלא תשתכח תורת שביעית".⁷

"גיבורי כח עושי דברו" – בשומרי שביעית הכתוב מדבר"⁸ – יצו ד' עליהם את ברכתו, ברכת שבת הארץ.

4. שם.

5. כוונתו היא שהשמיטה תלויה ביובל, ויובל אינו נוהג אלא בזמן שכל יושביה עליה, כמפורש בערכין לב ע"ב.

6. בקובץ לזכרו, עמ' 12.

7. רש"י גיטין לו ע"ב, ד"ה זכר לשביעית.

8. ויקרא רבה פ"א.

השבת ושביעית - כנגד לעתיד לבוא ועולם הבא (רמב"ן, ויקרא כה ב)

והנה בכאן עוררו אותנו בסוד גדול מסודות התורה, כבר רמז לנו ר"א שכתב, **וטעם שבת לה' כיום השבת**, וסוד ימות עולם רמוז במקום הזה. וכוף אזנך לשמוע מה שאני רשאי להשמיעך ממנו בלשון אשר אשמיעך, ואם תזכה תתבונן. כבר כתבתי בסדר בראשית (בראשית ב ג) כי ששת ימי בראשית הם ימות עולם, ויום השביעי שבת לה' אלהיך **כי בו יהיה שבת לשם הגדול**, כמו ששנינו (תמיד פ"ז מ"ד) בשביעי מה היו אומרים מזמור שיר ליום השבת **לעתיד לבא שכולה שבת ומנוחה לחיי העולמים**:

והנה הימים רמז לאשר ברא במעשה בראשית, **והשנים** ירמזו לאשר יהיה בבריאת **כל ימי עולם**. ועל כן החמיר הכתוב בשמיטה יותר מכל חייבי לאוין, וחייב הגלות עליה כמו שהחמיר בעריות (לעיל יח כח), שנאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה (להלן כו לד). והחזיר העניין פעמים רבות, כל ימי השמה תשבות (שם שם לה), ונאמר והארץ תיעזב מהם ותרץ את שבתותיה (שם שם מג), וכן שנינו (אבות פ"ה מ"ט) גלות באה על עינוי הדין ועל עוות הדין ועל שמיטת הארץ, מפני שכל הכופר בה אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא...